

KÜLÖNFÉLÉK.

Eucken a német idealizmusról és a jelen feladatairól. Eucken a berlini Urániában előadást tartott a német idealizmusról és a jelen feladatairól. A történelemben az idealizmusnak bizonyos fő alakjai alakultak ki: az ind, a görög és a német. A két előbbi értéktelen. Az ind azért, mert abban a gondolatban csúcsosodik ki, hogy az élet sovárgása a mi szerencsétlenségünk. Aki ettől szabadul, arról a szenvedés lepereg, mint az esőcsepp a lotosvirágról. Ebben van az oka az életkedv elpusztulásának s emiatt lett az indiai nép erőtlenségre, fegyvertelen. Mert elfojtotta magában azt az ösztönt, mely a világban hatni, alkotni teremteni sarkalta.

Az idealizmusnak ezt az alakját elnyomta a görög idealizmus. Ez a világot műremeknek fogta fel. Hibája az, hogy az élet nehézségeit, zavarait mellőzi és az „örök visszatérés“ a lét értelmetlenségének rettentő gondolatához vezet.

A német idealizmus kiszakítja magát a mindennapi életből s a szellemi munka, szabadság és bensőség világát építi meg. Ha önálló lett, felveszi a harcot a külső világgal. A német idealistán nem vesz erőt sem a világtól való félelem, sem az idealizálás; s ő hisz a szellem erejében, a világot műhelynek tekinti s magát munkatársnak a világépítés, emelés nagy munkájánál eltelve életkedvvel és komolysággal. Az ellenmondásokat és ellentéteket felismerni, de tőlük meg nem ijedni, hanem azokra erősnek érezni magát, ez német gondolkodás.

A háború a német népet oly problémák elé állította, aminők sem a kereszténység felvételével, sem a reformációval nem jártak együtt. Közelebb az a veszély, hogy az emberiség teljesen szétváljon egymástól. A német népnek, amely egyformán erős volt az ethikai és technikai készütségben a háború alatt, nagy és súlyos élményeit szellemi nyereséggé kell hogy változtassa a német idealizmus magvának továbbépítésével. Ez pedig azt követeli a német néptől, hogy életét megvizsgálja az *örökkévalóság* szempontjából s erre egyszerűsítse. Nevelésben, vallásban a kultúra minden területén meg kellene szabadulnunk a historizmustól. Az embernek az emberhez való viszonyát át kell alakítani. Mindenki képezze ki magát személyiséggé a német szabadság fogalma értelmében. Ami azt jelenti: a nagy közös célok bevétele az egyén akarásába és lényegébe. Önkény és önzés tünjék el az állam és emberiség továbbfejlődésének közös célja mögött. Ezentul erőteljesebben kell kifejezésre juttatni ingadozás nélkül a nemzeti méltóságot s az általános emberi feladatokat a népek mai tévelygései dacára erővel előmozdítani; kiméretlen bírálat

minden emberivel szemben, de tisztelet minden nagy iránt, bárhonnan jó; az egészen tudománytalan race-gondolatot ki kell irtani, mert ez egy bizonyos embercsoport előnyben részesítéséhez, más népek megvetéséhez vezet s az emberiségi gondolat kiirtásához. Az ember lényege nem a race-ában, hanem tetteiben van. Mi németek becsületos békét kívánunk. Egy új napot kell előidézniünk népünknek, de az emberiségnek is. Emberei volnánk azoknak a nagy feladatoknak, melyeket a történelem tűz előnkbe, ha mi a német *lélek* és *munkakulturát*, amelyek a háború előtt feszülten álltak egymással szemben, teljes egyensúlyba hoztuk volna. A német népek a történelemtől elébe tűzött nagy feladatokhoz Fichte értelmében kell hozzákezdenie: „Ne örvendenék a tágas mezőnek, mely előttünk feltárul. Ne örvendenék, hogy mi erőt érzünk magunkban és hogy a mi feladatunk végtelen.“ (Berliner Tageblatt).

Külföldi hallgatók német egyetemeken. Németországban már a háború előtt sokat foglalkoztak főiskolai körök azzal a kérdéssel, hogy nem kellene-e a külföldi egyetemi hallgatóknak az egyetemekre való özönlését valahogyan korlátozni. Most a háború alatt a kérdés újból felvetődött. A külföldi hallgatók száma a háború előtt 4750 volt, ez lecsökkent 1302-re. Némely körök örömmel látják e tényt; különösen az orvosi és természeti tudományok hallgatóinak apadását, akik „nálunk kovácsolják fegyvereiket ellenünk“. A háború előtt nem ezt az okot emlegették, hanem rosszul nevelt tanulók illetlenségeit; a háború kitörése után a német szellemi élet lebecsülését és megrágalmazását.

Kuttner tanár a Berliner Tageblatt-nak egyik novemberi számában nyugodt higgadsággal, szenvedélytől menten fejtegeti ezt a kérdést. Tisztán ideális szempontból nem lehet kétséges a kérdésre adandó felelet. Az emberiség legmagasabb ideáljain való együttműködés minden kulturnépnek becsületbeli kötelessége. Amit ez a nemzetközi verseny teremt, az nem lehet titok, mint egy gyárnak belső üzeme. Azt az élet piacára kell dobni, hogy használják és értékesítsék; mint az orvos sem tarthat titokban egy üdvös gyógyító szert anélkül, hogy közmegvetésnek ki ne tenné magát

De ebben a reális világban nem lehetnek mindig ideális szempontok döntők; gyakran háttérbe kell szorulniok, ha gyakorlati megfontolásuk az ideális követelmények lehetetlenségét mutatják. Az az eset ez, amikor egy eszmény egy másik magasabbal összeütközésbe jő. Ha külföldiek bebozsátása valóban „fegyvert kovácsol ellenségeinknek“, sőt ha saját fiainknak kiképzését említésre méltó módon befolyásolja, akkor igen, zárjuk ki őket, a gyöngesség bűn volna.

De hát ez-e az eset?

Azt mondják, a legjobb helyeket foglalják el saját fiainktól. Ez az ürügy magától megdől minden elméleti előadásnál. A laboratoriumi klinikai oktatásnál természetes, hogy a belföldieket kell először felvenni. Ezt egy hátridő kitűzésével (ápr.—okt. 15.) el lehet érni. S ha a jelentkezők száma igen nagy volna, kettős kurzusokkal s más módon jóakarattal könnyen lehetne segíteni a bajon. Mert nem szabad feledni, hogy amikor az

egész világ ellenünk volt, a külföldön azok a férfiak voltak velünk, akik a mi egyetemeinken tanultak, köztünk éltek s gondolkozásunkat ismerni tanulták. A sok gyalázkodást, rosszakaratu rágalmat ezek tompították le; nemcsak a semleges országokban, hanem ellenségeink között is ezek hirdették, hogy mi nem vagyunk barbárok és hunok.

De a legfontosabb ok az, hogy itt kovácsolják ellenünk fegyvereiket. Ezt teológusokról, filozófusokról jógászokról senki sem állítja. Csak az orvosokról és természettudományokat hallgatókról, hogy titkainkat kilesik, hogy ellenünk felhasználják. Amit ezek a fiatal emberek laboratoriumaikban tanulnak, azt minden nemzet könyveiben megkapják, hiszen tudományos titkok ma nincsenek. A német főiskola sajátos jellegét nem az adja, *amit* tanítanak, hanem az, *ahogyan* tanítják. Ez pedig egyedül és kizárólag a tanár egyéniségétől függ. Ha tehát külföldiek felkeresik főiskoláinkat, legyünk büszkéek erre az elismerésre. Hiszen robbanó bombáink összetétele gyártási titok, ez nem tárgya a tanításnak és ha a külföldi tanuló vegyi gyárainkba lép, ép oly kevésbé fog erről valamit megtudni, mint az a külföldi tiszt, aki nagy gyakorlatainkon résztvesz vagy hadseregünkben szolgál. S ami a természettudományokról áll, még inkább igaz az orvostudományokról. Itt nem lehet lopás, mert nincs saját tulajdon.

Az orvosi tudomány tételei, technikai és tudományos műszerei mindenütt ugyanazok. Csak a tanár módszere más, ami egyéni képességein és jellemvonásain alapszik. Ha a német klinikákról hazatérő orvos tudást visz haza, az ne aggasszon: az javára lesz nemcsak a saját, hanem a mi katonáinknak is, ha sebesülve kezei közé kerülnek.

Az új Németország nem feledkezhetik meg kulturális feladatairól. Bizvást hisszük, ha elcsitul ez a vihar, a külföldi ifjuság úgy fog özönlenni főiskoláinkba, mint eddig s a mi jutalmunk és dicsőségünk az lesz, hogy vendégeink tanulmányaik befejezése után barátaink gyanánt válnak el tőlünk s mint érett férfiak távoli országokban bizonyosságot tesznek a német lélek és gondolkozás mellett.

Gyűjtés a rokkant katonák javára. A rokkant katonákat gyámolító és elhelyező hivatal felkérésére a főtisztelendő püspök úr egyházközségeinkben gyűjtést rendezett. Az eredmény meglepően szép: 6894'88 K. gyűlt össze a szegény nép filléreiből. Egyházkörönként véve a kolozs-dobokaiban 282'60, aranyos-tordaiban 1564'05, küküllőiben 694'09, marosiban 567'22, keresztúriban 1214'52, udvarhelyiben 1129'83, felsőfehériben 345'25, háromszékiben 759'12, duna-tiszamentiben 338'20 K., adomány gyűlt. Vannak egyes egyházközségek, amelyek igazán szépen és bőkezűen adakoztak; ilyenek Kolozsvár, Mészkö, Torda, Torockó, Ádámos, Désfalva, Magyarsáros, Marosvásárhely, Nyárádszentmárton, Csíkfalva, Énlaka, Tordátfalva, Homoródszentpál, Oklánd, Székelyderzs, Felsőrákos, Árkos, Bölön, Kőkös, Budapest, Fűzesgyarmat. Sajnos van kettő olyan is, amelyik nem értette meg a nagy idők szavát s egyáltalában nem adakozott. Ezek Pipe és Lókod. Örömmel és megelégedéssel regisztráljuk híveinknek ezt a szép és követésre méltó áldozatkészségét.

Dr. Varga Béla egyetemi magántanár. Dr. Varga Béla, főgimnáziumunk rendes tanára a kolozsvári tudomány egyetemen a logika és a logika története című tárgykörből magántanár lett. Szívből üdvözljük fiatal kartársunkat eddigi munkásságának e sikere alkalmával.

Gyász hírek. *Egerbegyi Grúz Albertné, szül. Erdey Róza,* az Erzsébet-rend hölgye Budapesten okt 12-én elhunyt. A megboldogult egész életét a jótékonyagnak, a szegények, özvegyek és árvák gyámolításának szentelte. Halálát egerbegyi Grúz Albert m. kir. honvédelmi miniszteri nyug. államtitkár és fivére, dr. Erdey Benedek s ezek gyermekei és unokái gyászolják.

Pálffy Ferenc szabédi unitárius lelkész életének 41., papi szolgálatának 19. és boldog házasságának 15. évében „künn a szabad természetben, a munka mezején“ okt. 23-án szívszélhűdésben meghalt. Lelkes pap, aki igazi hivatásérzettel töltötte be kötelességeit s mikor a mult évben az általános mozgósítás őt is a zászló alá szólította, lelkesedéssel vonult be és készült lelki vizsgáztatást, erőt és kitartást nyújtó kötelessége teljesítésére. De mindjárt a háború elején egy galíciai visszavonuláskor szerenestlenül járt s ez a további szolgálatra képtelenné tette. A javakorban levő, életerős szervezet összeomlását talán ez a sötét háborús élmény is siettette.

Derszi Dersz János nyug. főszolgabíró, törvényhatósági bizottsági tag életének 74. évében, hosszas betegség után nov. 11-én Dicsőszentmártonban elhunyt. Halálát nagykiterjedésű és előkelő rokonság gyászolja.

Sz.: 1366—1915/tan.

Pályázati hirdetés

a b. e. Berde Mózsának gyümölcsészet és méhészet jutalmazására szóló alapítványa fölhasználásáról.

I. A gyümölcsészetet és méhészetet művelők és tanítók jutalmazására az alapítványból évenként összesen 2000 korona fordítható. Egy pályázó legfennebb 200 korona jutalomban részesülhet.

II. A jutalmak egyikére vagy másikára, vagy külön folyamodványban mindkettőre is pályázhatnak: unitárius belsőemberek, vagyis lelkészek, unitárius iskolák tanítói (tanítónői), énekvezérséget teljesítő állami vagy községi tanítók, énekvezérek, ha vallást vagy vallásos éneket tanítanak.

III. A pályázatot a rendes köri közgyűlés előtt legkésőbb 15 nappal kell benyújtani az egyházköri espereshez a megjelölt igazolványokkal felszerelve.

IV. A pályázó folyamodása végén részletesen jelölje meg, hogy mely évben mennyi jutalomban részesült?

V. Mindenik pályázat a megelőző polgári évről vonatkozzék.

A) Gyümölcsészeti jutalomért.

Pályázat mellékletei:

1. A faiskola helyrajza és térmértéke.
2. A gyümölcsöskert helyrajza és térmértéke.

A rajzon pontosan meg kell jelölni az összes faültetvényeket. A jelt sorszámmal kell ellátni és a sorszám alatt megfelelő helyen meg kell nevezni a faültetvény minőségét, az évszámot, melyben oltva és a melyben ültetve volt.

Ha a pályázó már megelőzőleg is folyamodott, a rajzon föltűnően jelölje meg az új ültetést vagy oltást.

3. Igazolvány arról, hogy az illető évben sajátkezüleg legalább 50-et oltott és tanítványával is legalább ugyanannyit oltatott és azok az oltványok szabályszerűleg vannak kezelve.

4. Igazolvány arról, hogy saját oltványaiból legalább 50 két éves oltványt az egyházközség papi, mesteri kertjébe vagy más kertbe átültetett és azok rendes kezelés alatt jó állapotban vannak.

5. Igazolvány arról, hogy saját oltványaiból hányat és kinek adott vagy ajándékozott el, tehát a nemcsített gyümölcsfa terjesztését milyen mértékben segítette elé.

6. Igazolvány arról, hogy iskolás gyermekeket vagy felnőtteket a saját vagy más kertjében az oltásban, gyümölcsfa kezelésben nyilvánosan oktatót és megtanított, s tanítványai a szerint gyakorolták az oltást és kezelést.

A 3-ik, 4-ik pont alatti igazolványt az oltványok számáról a községi előljáróság állítja ki. Az oltásról és oltványok kezeléséről az állami gyümölcsészeti és kertészeti vándor tanár. A 6-ik pont alatt jelzett igazolványban pontosan meg kell jelölni az oktatás (előadás) évét, napját, helyét, a tanítványok számát, a tanítványok munkája felülvizsgálása idejét és az oltványok számát. Ezt az igazolványt két jelenvolt nagykorú férfi írja alá és adja ki esetről esetre.

5-ik pont alatti igazolványt az illető vásárló vagy ajándékozott két tanu előtt állítja ki.

B) Méhészeti jutalomért

1. Igazolvány arról, hogy legalább 15 méhcsaládjá van és ebből 10 család szakszerűen kezel kaptárokban van elhelyezve.

2. Igazolvány arról, hogy az illető évfolyamán a saját méhesében vagy más méhesben hány nyilvános oktatást tartott, azokon hányan vettek részt és azok közül névszerint kik, s összesen hányan kezdték meg a méhészetet?

3. Igazolvány arról, hogy az útmutatása szerint létesült méheseket hányszor és milyen alkalommal látogatta meg s mily eredménnyel.

4. Aki a méhészettel irodalmilag is foglalkozik s közleményei jelentek meg, a folyamodáshoz csatolja.

Az 1. pont alatti igazolványt vagy valamely méhészegyesülettel, vagy a kerületi állami méhészeti szaktanítóval állíttathatja ki. A 2-ik pont alatti igazolványt a községi előljáróság saját pecsétjével ellátva állíthatja ki, esetleg az igazolást rávezetheti a pályázatra.

A 3-ik pont alatti igazolványt a meglátogatott méhesek tulajdonosai hitelesíthetik sajátkezü aláírásukkal.

A Magyarországi Unitárius Egyház Képviselő Tanácsának
Kolozsvár, 1915. nov. hó 11-én tartott üléséből.

Csifó Salamon,
titkár helyett.

Ferencz József,
unitárius püspök.

Sz.: 1448—1915. eln.

Pályázat egyházi beszéd írására.

Közönséges vasárnapi ünnepre, népszerű nyelven, unitárius egyházi beszéd írandó a protestans hitélet szabadelvű irányának szellemében s a nép vallásos hitének és erkölcsi érzésének serkentésére. A beszéd: „János evangélium XVI. rész 23. versében“ foglalt ezen alapigére írandó. „Bizony-bizony mondom nektek: Bármit kérendetek az Atyától az én nevében: megadja nektek.“

A beszéd terjedelme, Ciceró betűkkel nyomtatva, nyolcad alakban, legfennebb 12—16 oldalre terjedhet.

A pályadíj száz korona, mely a bíráló kihirdetése után csak abszolút becsű, eredeti beszédnek adható ki.

A bíráló eredményét az 1916. évi E. Főtanács honlapján hirdetik ki, a bírálót pedig az E. K. Tanács által a kolozsvári unitárius kollégiumban tanító, felszentelt tanárok és lelkészek köréből az E. K. Tanács által választott bíráló bizottság jelöli.

Pályázhat minden felszentelt unitárius lelkész, kivéve az előbb említett kollégiumban tanító tanárokat és lelkészeket.

A pályaművek idegen kézzel írandók le és jelígyével látandók el, szerző neve pedig külön borítékba zárandó s a boríték a pályamunka jelígyével látandó el.

A pályaművek 1916. évi május hó 10-ig posta útján az unitárius püspöki hivatalhoz küldendők be, később beérkezett művek pályázatra nem bocsátatnak.

A pályamű nyertes szerző tulajdona marad, de a „Keresztény Magvető“ című unitárius folyóiratban közöltetik.

Nyomatásban megjelent beszédek nem versenyezhetnek.

Kolozsvár, 1915. november hó 19-én.

Ferencs József,
unitárius püspök.

Előfizetési felhívás.

„*As Ember*“ cím alatt közreadom az 1915. év folyamán a kolozsvári templomban tartott templomi beszélgetéseimet. A beszélgetések az emberi élet problémáival foglalkoznak. A világháború aktuálitása színezi ugyan a tárgyalás menetét, de a felvetett gondolatok megvilágítása, egészben véve egyetemes-kitekintő szempontok útmutatása mellett történik.

A kötetek szétküldését 1916. január közepére tervezem. Az előzetes megrendeléseket tisztelettel kérem, hogy tájékozást szerezhessenek a megjelenő kötetek számára vonatkozólag. *A könyv ára 2 korona.*

Györfi István,
teol. akadémiai ny. r. tanár,
a kolozsvári egyházköztség predikátora

